

Prevajanje pri pouku tujega jezika: poučevanje ruskega jezika s pomočjo angleških literarnih prevodov

NATALIA KALOH VID

*Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
SI – 2000 Maribor, natalia.vid@um.si*

SCN XI/1 [2018], 79–84

Prispevek se osredotoča na uporabo povratnega prevajanja pri učenju ruščine kot tujega jezika in začrta predloge prevajalskih aktivnosti, ki bi lahko študentom pomagali, da z branjem, analizo in razpravami o povratnih prevodih izboljšajo svoje znanje ruskega jezika. Omenjena metoda je bila uporabljena v drugem delu 60-urnega izbirnega predmeta *Lektorat ruskega jezika I*, ko so se študentje že seznanili s cirilico in so bili sposobni brati krajša besedila. Uporabljeni so bili angleški prevodi ruskih literarnih besedil, študentje pa so se morali osredotočiti predvsem na prepoznavanje in povratno prevajanje kulturnospecifičnih elementov. Cilj dejavnosti je bil pri študentih spodbuditi zanimanje za tuje okolje ter jim omogočiti, da uporabijo obstoječe znanje tujega jezika ter svojo domišljijo in ne le slovarje ter glosarje. V drugi fazi dejavnosti so študentje predstavili svoje rešitve in ideje ter svoje izkušnje delili s profesorico.

Ključne besede: ruski jezik, prevod, poučevanje, ponovni prevod

The following article focuses on the use of re-translations in the course *Russian as a foreign language* and suggests translation activities that help the students to improve their knowledge of the Russian language by reading, analyzing and discussing re-translations. This method was used in the second part of the 60-hour elective course *Russian Language I*, once the students were familiar with the Cyrillic alphabet and were able to read shorter texts. English re-translations of Russian literary texts were used. The students focused primarily on recognizing and translating culturally specific elements. The aim of the activity was to stimulate students' interest in a foreign cultural environment and to enable them to use the existing knowledge of the foreign language and their imagination instead of dictionaries and glossaries. In the second phase of the activity, students presented their solutions and ideas and shared their experience with the professor.

Key words: Russian language, translation, teaching, re-translating

Bi lahko prevajanje pripomoglo k učenju tujega jezika že na začetni ravni? Če da, katere prevajalske aktivnosti izbrati, da bi bili študentje dovolj motivirani in da jih prevajanje ob tem ne bi omejevalo pri usvajanju tujejezičnih vsebin? Osrednje vprašanje, ki sledi, je, katere vrste prevajanje bi lahko bilo najučinkovitejše pri poučevanju tujega jezika. Avdiovizualno ali literarno? Strojno ali dobesedno? Bi uporabili tolmačenje ali tehniko zapisovanja? Odgovorov na zastavljena vprašanja je več, saj se prevajanje vedno bolj uveljavlja pri pouku tujega jezika, tako na osnovnošolski in srednješolski kot tudi na univerzitetni ravni. To je pred kratkim ovrednotil tudi mednarodni znanstveni raziskovalni projekt *Translation and Language Learning: An analysis of translation as a method of language learning in primary, secondary and higher education* (2012), ki so ga pripravili Anthony Pym, Kirsten Malmkjær in María del Mar Gutiérrez-Colón Plana.

Namen tega prispevka je opozoriti le na eno izmed številnih možnosti rabe prevodov pri poučevanju tujega jezika, in sicer vključevanje literarnih prevodov. Prispevek se osredotoča na avtoričine izkušnje pri uporabi literarnih prevodov iz ruskega v angleški jezik kot didaktičnega instrumenta pri delu s študenti na univerzitetnem študijskem programu Medjezikovne študije – angleščina na Oddelku za prevodoslovje na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, ki so si kot izbirni predmet izbrali *Lektorat ruskega jezika I*. Študentje niso imeli jezikovnega predznanja ruščine, so pa vsi študirali tudi angleški jezik, kar je bil povod za izbor angleških prevodov ruskih literarnih besedil.

Zamisel o uporabi prevodov pri pouku tujega jezika ni nova, jo pa žal mnogi povezujejo z demotivacijsko in dolgočasno metodo dobesednega prevajanja. Gorusch (1998) se je denimo v svojih razpravah posvetila pomanjkljivostim t. i. *yakudoku*, metode prevajanja pri pouku tujega jezika, ki jo uporabljajo na Japonskem. Odkrila je namreč, da so se številne prevajalske naloge pri učenju tujega jezika odvijale tako, da je bila komunikacija v tujem jeziku večkrat zapostavljena. Študentje so se osredotočali le na japonske prevode angleških besedil, niso pa posvečali dovolj pozornosti izvornim angleškim besedilom. Tako se dejansko niso učili jezika kot komunikacijskega orodja.

Spodbudno pa je, da mnogi drugi jezikoslovci in predavatelji priznavajo, da težava ni v sami rabi prevoda pri učenju tujega jezika, temveč v metodoloških pristopih, ki jezik pogosto ločujejo od njegove komunikacijske funkcije in se osredinjajo le na dobesedno prevajanje in mehansko rabo slovarjev. Prevajanje je zato pri pouku tujega jezika večkrat zanemarjeno, čeprav se po Duffu (1994) »prevajanje dogaja povsod, ves čas, zakaj se torej ne bi tudi v učilnici«. Če se uporablja interaktivno in kot motivacijska dejavnost, lahko prevod učencem pomaga izboljšati jezikovne veščine. Atkinson (1987) je denimo predpostavljal, da ustrezne prevajalske aktivnosti, katerih cilj je ugibanje in interakcija in ne le mehansko dobesedno prevajanje, spodbujajo domišljijo. Podobno Harbord (1992: 354) priznava, da nekatere prevajalske naloge učencem pomagajo, da razumejo in prenesejo predvsem pomen »namesto dobesednega prevoda«. Schaffner (1998) pa trdi, da bi prevajalske vaje lahko bile koristne pri učenju tujih jezikov na več ravneh:

1. Za izboljšanje verbalne agilnosti.
2. Za razširitev besednega zaklada učencev v tujem (drugem) jeziku.
3. Za razvoj sloga.
4. Za izboljšanje razumevanja delovanja jezikov.
5. Za utrditev struktur tujega (drugega) jezika za aktivno uporabo.
6. Za spremljanje in izboljšanje razumevanja tujega (drugega) jezika.

Leonardi (2009) opozarja tudi na to, da je vsak prevod komunikacijska dejavnost in tako vključuje komunikacijo med učiteljem in študentom ter študente spodbuja, da »razpravljajo o pravilnostih in napakah ter o težavah, ki so povezane s prevajalsko nalogo«. Nazadnje pa je ustrezno načrtovane prevajalske dejavnosti mogoče uporabiti za »izboljšanje vseh štirih spretnosti in razvijanje treh lastnosti, ki so bistvene za vsako učenje jezikov: natančnost, jasnost in prilagodljivost«. Namen tovrstnih prevajalskih dejavnosti ni usposabljanje poklicnih prevajalcev, temveč pomoč učencem, da pridobijo in kasneje okrepijo svoje znanje tujega jezika.

Vzorec za raziskavo je sestavljalo petindvajset študentov obeh spolov na začetni ravni znanja ruskega jezika, ki so obiskovali predmet *Lektorat ruskega jezika I* tri ure tedensko. Vsi so študirali tudi angleški jezik. Osrednji namen dejavnosti ni bil prevajanje besedila iz angleškega jezika v ruskega, saj bi bila takšna naloga za študente na začetni stopnji A1/A2 pretežka in bi celotno dejavnost spremenila v precej neučinkovito in stresno izkušnjo. Iz istega razloga prevajalska dejavnost ni vključevala ustnega prevajanja. Študentje so dobili sklope angleških prevodov iz ruskega literarnega besedila; v večini primerov so bile uporabljene kratke povedi, v katerih so bile določene besede in izrazi označeni z drugo barvo, da bi jih študentje lažje prepoznali. Študentje so bili seznanjeni s tem, da označeni primeri pomenijo kulturnospecifične elemente, npr. poimenovanja hrane, pijače, poklicev, političnih organizacij. Ob vsakem primeru je bila zapisana tudi uporabljena prevajalska metoda, in sicer prečrkovanje, kalk ali dobessedni prevod. Naloga študentov je bila, da ugotovijo, kaj označene besede in izrazi pomenijo v ruščini, in jih prevedejo.

Za namen te prevajalske dejavnosti sem izbrala roman Mihaila Bulgakova *Mojster in Margareta*, ki je bil v angleščino preveden kar šestkrat (dvakrat leta 1967, leta 1995, 1997, 2006 in 2008). Čeprav bi bila morda bolj pričakovana uporaba obstoječega slovenskega prevoda, sem se odločila za angleške prevode, ker je slovenski prevod Branka Gradišnika veliko bolj podomačen in kulturno prilagojen. Namen tovrstne dejavnosti pa je bil, da se študentom ponudijo primeri, ki so bili prevedeni s pomočjo tujitvenih strategij, saj bi bilo tako lažje ugotoviti pomen posameznih besed in izrazov ter jih prevesti v ruski jezik. Uporabljeni so bili primeri iz različnih angleških prevodov, da bi študentje dobili vpogled v različne prevajalske strategije in da bi lahko prevode primerjali in analizirali.

Čeprav se morda izbira literarnega besedila za študente z začetnim znanjem ruskega jezika zdi nekoliko prezahtevna, so bili vsi izbrani primeri kratki, jezikovno nezahtevni in eksplisitni. Pred začetkom dejavnosti smo se s študenti

podrobno pogovorili o kulturnem ozadju, seznanili so se tudi z vsebino romana in zgodovino prevodov v angleški jezik.

Prva skupina primerov je bila sestavljena iz besed in izrazov, ki so bili prevedeni s pomočjo prečrkovanja. V tem primeru je bila edina naloga študentov, da besede pravilno prečrkujejo nazaj v ruski jezik. V drugo skupino so bili uvrščeni primeri kalkov in dobesednih prevodov. Da bi se izognili nepotrebni zmedi, je bila za vsako skupino primerov jasno označena uporabljena prevajalska strategija.

Prevajalska dejavnost je bila sestavljena in izvedena praktično. Najprej so študentje skrbno in pozorno prebrali prevode in na podlagi označenih prevajalskih strategij poskušali ugotoviti, katere besede ali izrazi so bili uporabljeni v izvirnem besedilu; sledilo je prevajanje nazaj v ruščino, da bi dejavnost izkoristili tudi za vajo cirilice. Študentje so lahko delali v parih. Navodilo, ki nakazuje določeno obliko poigravanja z besedilom, je pritegnilo njihovo pozornost. Dodatno pa jih je motiviralo tudi dejstvo, da sem zaupala njihovim jezikovnim zmožnostim in spodbujala njihovo medsebojno interakcijo. K rabi slovarjev sem jih spodbudila le v primerih, ko pomenov niso zmogli ugotoviti sami.

V drugi fazi smo analizirali rešitve študentov in razpravljali o kulturnih konotacijah. Seznanili so se tudi z izvirnimi ruskimi izrazi, da so lahko ugotovili, ali so vse označene primere ustrezno prevedli. Čeprav so se študentje včasih soočili s težavami pri prečrkovanju, so ugotovili pomen večine besed in izrazov ter jih pravilno prevedli. V primerih, ko so se pojavile napake, smo jih skupaj analizirali in poskušali ugotoviti, zakaj je do njih prišlo. Študentje so izrazili zanimanje za tovrstno prevajalsko dejavnost in so na koncu poročali, da se jim je ta metoda zdela interaktivna, zanimiva in koristna. Uživali so v vzdušju interpretativne sodelovalne komunikacije in se seznanili s procesi, ki določajo prevajalske strategije, ter s pomembnostjo vloge prevajalcev kot medkulturnih komunikacijskih posrednikov.

LITERATURA

David ATTKINSON, 1987: *The mother tongue in the classroom: a neglected resource?* *ELT Journal* 41/4, 241–247.

Mihail BULGAKOV, 1967: *The Master and Margarita*. Prev. Mirra Ginsburg. Grove Press: New York.

—, 1995: *The Master and Margarita*. Prev. Dianna Burgin in Katherine Tiernan O'Connor. Random House Vintage: New York.

—, 1997: *The Master and Margarita*. (trans. by Richard Pevear and Larisa Volokhon-sky). Penguin Books: London.

—, 2008: *The Master and Margarita*. Prev. Hugh Aplin. Oneworld Classics: London.

Guy COOK, 2007: A thing of the future: translating in language learning. *International journal of applied linguistics* 17/3, 396–401.

Alan DUFF, 1994: *Translation*. Oxford University Press.

John HARBORD, 1992: The Use of the Mother Tongue in the Classroom. *ELTJ* 46/4, 350–355.

Greta J. GORUSCH, 1998: Yakudoku EFL Instruction in Two Japanese High School Classrooms: An Exploratory Study. *JALT Journal* 20/4.

Vanessa LEONARDI, 2009: Teaching Business English through Translation. *Journal of Language & Translation* 10/1, 139–153. Dostopno 19. 12. 2016 na: http://www.unish.org/unish/DOWN/PDF/5_1_Leonardi_rev_and_finalD.pdf.

--, 2010: *The Role of Pedagogical Translation in Second Language Acquisition — From Theory to Practice*. Bern: International Academic Publishes. Dostopno 19. 12. 2016 na: http://books.google.lt/books?id=Zd8DcUFt_wsC&pg=PA15&dq=peter+lang+publisher+s+leonardi&hl=lt&sa=X&ei=hMtQT8.

Christina SCHAFFNER, 1998: *Qualification for Professional Translators. Translation in Language Teaching Versus Teaching Translation*. Manchester. St. Jerome publishing.

PRILOGA

Dejavnost: Prevajanje

Namen: Izboljšanje jezikovnega zavedanja; učenje novega besedišča; vaja cirilice

1. korak: Študentje čim bolj natančno preberejo prevode in prepoznajo, katera beseda, tvorjenka ali kratek izraz se je pojavil v izvirnem besedilu. Po potrebi lahko uporabijo dvojezične slovarje, da lahko označene primere prevedejo v ruščino.
2. korak: Študentje s svojimi ugotovitvami seznanijo profesorja in kolege.
3. korak: Študentje v manjših skupinah razpravljajo o strategijah prevajanja.

Primeri za analizo

Strategija prevajanja: prečrkovanje

1. *This Kant ought to be sent to Solovki for three years for such arguments!* (Bulgakov 1967: 8; prev. Ginsburg)
2. *Margarita Nikolaevna never touched a Primus.* (Bulgakov 2008: 222; prev. Aplin)
3. *.../ at the mirrored doors of Torgsin /.../* (Bulgakov 2008: 353; prev. Aplin)
4. *pyramidon* (Bulgakov 1995: 65; prev. Burgin in O'Connor)

Strategija prevajanja: kalk

1. *.../ in the **financial director's office*** (Bulgakov 1995: 67; prev. Burgin in O'Connor)
2. *Take a **super-lightning telegram***. (Bulgakov 1997: 107; prev. Pevear in Volokhonsky)

Strategija prevajanja: dobesedno prevajanje

1. *Margarita Nikolaevna did not know the horrors of living in a **communal apartment***. (Bulgakov 1967: 236; prev. Ginsburg)
2. *The **Narzan** that fizzed in your throat!?* (Bulgakov 2008: 66; prev. Aplin)
3. *.../ a Russian woman, a **member of the Komsomol***. (Bulgakov 1995: 10; prev. Burgin in O'Connor)
4. *Margarita Nikolayevna was ignorant of the horrors of life in a **communal apartment***. (Bulgakov 1995: 186; prev. Burgin in O'Connor)
5. *At this moment two **citizens** entered the dining room, followed by a very pale Pelageya Antonovna*. (Bulgakov 1967: 113; prev. Ginsburg)
6. *Nikanor Ivanovich Bosoi is **speculating in foreign currency***. (Bulgakov 2008: 100; prev. Aplin)
7. *»It's nice on the Klyazma now,« Navigator George was winding the company up, knowing that the **literary dacha village** of Pereyginovo on the River Klyazma was a shared sore point*. (Bulgakov 2008: 57; prev. Aplin)

TRANSLATION IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASS: TEACHING RUSSIAN THROUGH ENGLISH LITERARY TRANSLATIONS

The aim of this paper is to draw attention to the possibility of including back literary translations in linguistic courses as early as at the beginner's level. The paper focuses on my experience of offering literary translations as a didactic instrument while working with students who took the elective course *Russian language 1* at the Faculty of Arts, University of Maribor. All the students who took the course had studied English, which was the primary reason for my choice of English translations from Russian. The purpose of using translation in the language course was not to train professionals but to help learners develop their knowledge of Russian. The students also learned about the processes that define translators' choices and about the importance of translators as intercultural communication mediators. I suggest that by reading, analyzing and discussing back translations, students can improve their knowledge of Russian, learn about the functions of the language and understand how social relations of power are exercised and negotiated in and through discourses. The chapter outlines the method that was introduced in the second part of the 30-hours course, once the students were familiar with the Cyrillic alphabet and could read short sentences. English translations from Mikhail Bulgakov's "The Master and Margarita" were chosen for the practical step of the activity, which focused on recognizing culturally specific elements without dictionaries or glossaries.